

John Banville
PREMI MAN BOOKER

EL MAR

Varen partir, els déus, el dia de l'estranya marea. Tot el matí, sota un cel lletós, les aigües de la badia s'havien inflat més i més, ascendien a alçades inaudites, les ones petites s'arrossegaven per damunt d'una sorra resseca que durant anys no havia conegut gens d'humitat a banda de la pluja, i llepaven la base mateixa de les dunes. El buc rovellat d'un mercant que s'havia encallat a l'altre extrem de la badia, feia més temps del que cap de nosaltres podia recordar, devia pensar que li atorgaven una segona avarada. Jo no tornaria a nedar, després d'aquell dia. Els ocells marins grinyolaven i es llançaven, inquietos, semblava, per l'espectacle d'aquell vast bol d'aigua que s'inflava com una butllofa, d'un color blau plom i una lluentor maligna. Se'ls veia antinaturalment blancs, aquell dia, als ocells. Les ones dipositaven un serrell d'escuma groga i bruta al llarg de la línia de l'aigua. No hi havia cap vela que taqués l'horitzó. Jo no tornaria a nedar, no, mai més.

Algú acaba de caminar per damunt la meva tomba.
Algú.

El nom de la casa és els Cedres, com antigament. Un cúmulo erícat d'aquells arbres, d'un marró simiesc, amb una ferum enquitranada, els troncs embullats com en un malson, encara creix a la banda esquerra, de cara a un gespa descurada i la gran finestra balconera del que fou la sala d'estar però que la senyoreta Vavasour prefereix anomenar, en mestressès, el

saló. La porta principal és a l'altra banda, i dona a un quadre de grava tacada d'oli darrere el barri de ferro que encara està pintat de verd, tot i que el rovell n'ha reduït les tornapunes a una filigrana tremolosa. Em quedo parat de les poques coses que han canviat en els més de cinquanta anys que han transcorregut des que vaig ser aquí per darrera vegada. Parat, i decebut, i fins i tot diria aclaparat, per motius que em són obscurs, car per què hauria jo de desitjar canvi, jo que he tornat per viure entre la runa del passat? Em pregunto per què varen construir la casa d'aquesta manera, de costat, amb una paret sense finestres i esquitxada de còdols de cara a la carretera; potser en altres temps, abans del tren, la carretera corria amb una orientació completament diferent, i passava directament per davant de la porta principal, qualsevol cosa és possible. La senyoreta V. no precisa les dates, però li sembla que primer varen alçar aquí un mas al principi del segle passat, vull dir del segle anterior, ja perdo el compte dels mil·lennis, i aleshores hi varen anar fent afegits a la balà al llarg dels anys. Això explicaria l'aspecte desendreçat del lloc, amb cambres petites que donen a d'altres de més grosses, i finestres que donen a parets buides, i sostres baixos pertot. Els terres de teia toquen una nota nàutica, com fa la meva cadira de respatller afuat. Imagino un vell mariner fent becaines a la vora del foc, clavat per fi a terra, i la tempesta d'hivern sacsejant els marcs de les finestres. Oh!, ser ell. Haver estat ell.

Quan vaig ser aquí fa tots aquells anys, en el temps dels déus, els Cedres era una casa d'estiu, llogada per quinzenes o per a tot el mes. Durant tot el juny, cada any, un metge ric i la seva família extensa i escandalosa la infestava –no

ens agradaven les criatures del doctor, cridaneres, es reien de nosaltres i ens llançaven pedres des de darrere la inexpugnable barrera de la portalada—, i després d'ells arribava una misteriosa parella de mitjana edat; no parlaven amb ningú i sorrudament passejaven el seu gos salsitxa en silenci a la mateixa hora cada matí des de la carretera de l'Estació fins a la platja. L'agost era el més interessant dels mesos als Cedres, per a nosaltres. Els llogaters aleshores eren diferents cada any, gent d'Anglaterra o del continent, alguna parella en lluna de mel a qui intentàvem espïar, i una vegada fins i tot una *troupe* de teatre itinerant que feia una funció de tarda al cinema del poble, de planxa galvanitzada. I aleshores, aquell any, va venir la família Grace.

El primer que vaig veure d'ells va ser l'automòbil, estacionat a la grava a la banda de dins del barri. Era un model baix, ple de cicatrius i castigat, amb seients de cuir beix i un gran volant de fusta polida amb radis. Hi havia llibres amb cobertes descolorides i flonges llençats sense cura a la safata sota la finestra posterior, i hi havia un mapa de carreteres de França, molt fet servir. La porta principal de la casa era oberta de bat a bat, i jo sentia veus procedents de l'interior, de baix, i de dalt el so de peus descalços corrent sobre la fusta del terra i una noia que reia. M'havia aturat un moment al costat del portal, tafanejant sense dissimul, i aleshores, tot d'una, un home amb una beguda a la mà va sortir de la casa. Era baix i molt cepat, tot espatlles i pit, i un cap enorme i rodó, amb cabells tallats arran, ondulats, negres i lluents, amb blens de gris prematur i una barba afuada i també esquixada. Duïa una camisa verda ampla, descordada, i pantalons curts caqui, i anava descalç. La pell estava tan emmorenida pel sol, que

tenia una lluíssor violada. Vaig fixar-me que fins i tot tenia marró el pont dels peus; la majoria de pares en la meva experiència eren d'un blanc peix per sota de la línia del coll de la camisa. Va deixar el got –ginebra d'un blau gel i glaçons i un tall de llimona– en un angle perillós al sostre del cotxe, i obrí la porta del passatger i s'abocà a l'interior per remenar i cercar alguna cosa sota la safata de davant. A l'invisible pis de dalt de la casa, la noia tornà a riure i deixà anar un esgarip esvalotat de fals pànic, i de nou se sentí el so de passes que corrien. Jugaven a fet i amagar, ella i l'altre sense veu. L'home va redreçar-se i agafà el got de ginebra del sostre del cotxe, i va tancar la porta de cop. Fos el que fos allò que cercava, no ho havia trobat. En tombar-se cap a la casa, la seva mirada s'encreuà amb la meva, i em féu l'ullet. No va fer-ho de la manera que normalment ho feien els adults, alhora superior i llagotera. No, això era entre camarades, un ullet conspirador, maçònic gairebé, com si aquest moment que nosaltres, dos desconeguts, adult i noi, havíem compartit, tot i que exteriorment no tingués transcendència, sense continguts fins i tot, tanmateix tingués significat. Els seus ulls eren d'un to blau extraordinàriament pàl·lid i transparent. Aleshores va tornar a l'interior, ja parlant abans de travessar la porta.

–Càsum! –va dir–, em sembla que...

I va desaparèixer. Jo vaig quedar-me allà uns instants, observant les finestres de dalt. No hi va aparèixer cap cara.

Allò, en aquell moment, va ser el meu primer encontre amb els Grace: la veu de la noia que venia de les alçades, les passes que corrien, i l'home d'aquí baix amb els ulls blaus que em feia l'ullet d'aquella manera, desenfadada, personal i dèbilment satànica.

Ara mateix acabo de sorprendre'm tornant a fer-ho, aquell xiulet prim, hivernal, per entre les dents de davant que he començat a fer recentment. *Xirriim xirriim xirriim*, fa, com una mola de dentista. El meu pare xiulava així, m'estic tornant com ell? A l'habitació de l'altra banda del passadís, el coronel Blunden escolta la ràdio. Li agraden les tertúlies de tarda, aquelles en què els membres irats del públic truquen per queixar-se dels infames polítics i del preu de les begudes i altres irritants perennes.

—Companyia —diu breument, i s'escura la gola, amb aspecte una mica avergonyit; els seus ulls, protuberants i bullits, eviten els meus, tot i que jo no he emès cap desafiament.

Està ajagut al llit mentre escolta? Costa imaginar-se'l allà amb els gruixuts mitjons de llana, remenant els dits dels peus, sense corbata i amb el coll de la camisa badat i les mans entrelaçades darrere aquell clatell nervat. Fora de la seva cambra és l'home vertical en persona, des de les soles de les molt ataconades sabates de cordons d'un marró brillant fins a l'àpex del crani cònic. Fa que el barber del poble li talli els cabells cada dissabte al matí, curt del darrere i dels costats, sense concessions, només una cresta grisa i dreta, com de falcó, a dalt. Les orelles, corretjoses i de lòbuls llargs, li sobresurten, sembla com si les haguessin assecat i fumat; el blanc dels ulls també té un lleuger toc groc fumat. Sento la fressa de veus de la seva ràdio, però no entenc què diuen. Puc tornar-me boig aquí. *Xirriim xirriim*.

Més tard aquell dia, el dia que varen venir els Grace, o l'endemà, o l'altre, vaig tornar a veure el cotxe negre, el vaig conèi-

xer de seguida quan passava saltant pel petit pont geperut que superava la via de tren. Encara hi és, aquell pont, just passada l'estació. Sí, les coses resisteixen, mentre que els éssers vius passen. El cotxe sortia del poble en direcció a la ciutat, l'anomenaré Ballymers, a una vintena de quilòmetres. La ciutat és Ballymers, aquest poble és Ballymenys, ridículament, potser, però tant m'és. L'home de la barba que m'havia fet l'ullet conduïa, deia alguna cosa i reia, amb el cap tirat enrere. Al seu costat seia una dona amb un colze fora de la finestra abaixada, amb el cap també enrere, els cabells pàl·lids estremint-se amb les ventades que entraven, però ella no reia, només somreia, aquell somriure que tenia reservat per a ell, escèptic, tolerant, lànguidament divertit. Duia una brusa blanca i ulleres de sol amb muntures de plàstic blanc, i fumava una cigarreta. On sóc joc, a l'aguait en quin lloc estratègic? No em veig. Varen desaparèixer en un instant, el cul del cotxe fatxendejant en fer-se fonedis per un revolt de la carretera amb una bafarada de fum del tub d'escapament. L'herba alta de la cuneta, rossa com els cabells de la dona, s'estremí breument i tornà a la seva immobilitat ensomniada anterior.

Vaig baixar a peu per la carretera de l'Estació en la buidor il·luminada pel sol de primera hora de la tarda. La platja al peu del turó era una lluïssor beix sota l'indi. A la costa tot són horitzontals estretes, el món reduït a un grapat de línies llargues i rectes comprimides entre el cel i la terra. Vaig acostar-me als Cedres amb circumspecció. ¿Com és que en la infantesa tot el que era nou i atreïa el meu interès tenia una aura de sobrenatural, ja que segons totes les autoritats el sobrenatural no és una cosa nova, sinó una cosa coneguda que torna en una forma diferent, que esdevé una aparició?

Tantes coses sense resposta, i aquesta la menor de totes. En acostar-m'hi, vaig sentir un soroll regular de grinyol rovellat. Un noi de la meua edat estava enfilat al barri verd, amb els braços penjant inerts del barrot de dalt, i s'empenyia lentament amb un peu endavant i enrere en un quart de cercle damunt la grava. Tenia els mateixos cabells de color de palla que la dona del cotxe, i els inconfusibles ulls atzurs de l'home. Quan vaig passar caminant a poc a poc pel costat, i de fet fins i tot potser em vaig aturar, ell va fer tentines, o més aviat va treure la punta de l'espardenya i la clavà a la grava per detenir el balanceig del barri, i va mirar-me amb expressió hostilment escodrinyadora. Era la manera com tots ens miràvem, la canalla, en la primera trobada. Darrere seu jo veia tot el jardí estret del darrere de la casa fins a la línia diagonal d'arbres que vorejava la via de tren –ara han desaparegut tots, aquells arbres, tallats per deixar lloc a una filera de bungalows de colors pastel com cases de nines– i més enllà, terra endins, fins on els camps s'alçaven i hi havia vaques, i minúsculs esclats de groc que eren gatoses, i un campanar distant i solitari, i després el cel, amb núvols blancs caragolats. Tot d'una, sorprenentment, el noi va fer-me una ganyota grotesca, encreuant la mirada i deixant la llengua penjant sobre el llavi inferior. Vaig tirar endavant, conscient que el seu ull burleta em seguia.

Espardenyes. Ara, aquesta és una paraula que ja no se sent, o que se sent molt, molt rarament. Originàriament calçat de pagès, o qualsevol calçat tou i senzill. El coronel ha tornat a anar al lavabo. Problemes de pròstata, n'estic segur. En passar per davant de la meua porta atenua el pas, camina de puntetes, per respecte als desposseïts. Un purista de les normes, el nostre galant coronel.

Baixo a peu per la carretera de l'Estació.

Una gran part de la vida era quietud aleshores, quan érem joves, o això sembla ara; una quietud en espera; una vigilància. Esperàvem en el nostre món encara sense afaïonar, escodrint el futur com el noi i jo ens havíem escodrint, com soldats al camp, alertes pel que ha de venir. Al peu del turó vaig aturar-me i vaig mirar cap a tres bandes, al llarg de la carretera de la Platja, i enrere per la carretera de l'Estació, i en l'altre sentit, cap al cinema de planxa i les pistes públiques de tennis. Ningú. La carretera més enllà de les pistes de tennis s'anomenava el passeig del Penya-segat, tot i que els penya-segats que poguessin haver existit en un altre temps havien estat erosionats pel mar feia molt. Es deia que hi havia una església submergida al sorrenc llit marí d'allà, intacte, amb campanar i campana, que una vegada s'havia alçat en un promontori que també havia desaparegut, abatut pel repic de les ones una immemorial nit de tempesta i terrible inundació. Aquestes eren les històries que explicava la gent del poble, com ara Duignan el lleter i el sord Colfer, que es guanyava la vida venent pilotes de golf rescatades, per fer que nosaltres els transeünts penséssim que el seu llogaret domesticat de platja havia estat un antic lloc de terrors. El rètol sobre el Cafè de la Platja, que anunciava cigarretes, *Navy Cut*, amb una imatge d'un mariner barbut dintre d'un salvavides, o un anell de corda –què era?– cruïxa amb la brisa marina en bellugar les frontisses encrostonades de rovell i sal, un eco del barri dels Cedres, on pel que jo sabia el noi encara devia gronxar-se. Cruïxen, aquest barri present, aquell rètol passat, fins avui, fins aquesta nit, en els meus somnis. Em poso en camí per la carretera de la Platja. Cases, botigues, dos hotels –el Golf,

el Platja—, una església de granit, els ultramarins-correus-bar de Myler, i després el camp —el Camp— de xalets de fusta, un dels quals era la nostra casa de vacances, del pare, de la mare, i meva.

Si la gent del cotxe eren els seus pares, havien deixat el noi sol a la casa? I on era la noia, la noia que havia rigut?

El passat batega dintre meu com un segon cor.

El metge es deia senyor Todd. Això només es pot considerar una broma de mal gust per part del destí poliglòt. Podria haver estat pitjor. Hi ha un nom Mo'Ort, amb aquella curiosa majúscula al mig i l'apòstrof apotropaic que no enganya ningú. Aquest Todd s'adreçava a Anna com a senyora Morden, però a mi em deia Max. Jo no estava gaire segur que m'agradés la distinció feta així, ni la familiaritat aspra del seu to. El seu despatx, no: la seva consulta, perquè no se'l tracta de senyor, sinó de doctor, semblava a primera vista una talaia, tot i que només era al tercer pis. L'edifici era nou, tot vidre i acer —fins i tot hi havia un pou d'ascensor de vidre i acer, que encertadament recordava una xeringa, pel qual l'ascensor s'elevava i queia brunzint com un èmbol gegant que alternativament s'estirava i es comprimia—, i dues parets del seu consultori principal eren làmines de vidre del terra fins al sostre. Quan ens varen fer entrar a Anna i a mi, els ulls se'm varen quedar enlluernats per una resplendor de sol de principis de tardor que queia per aquells vastos vidres. La recepcionista, una taca rossa amb bata d'infermera i calçat assenyat que grinyolava —en una ocasió així, qui es fixaria de debò en la recepcionista?—, va

deixar la fitxa d'Anna sobre l'escriptori del senyor Todd i es retirà grinyolant. El senyor Todd va convidar-nos a seure. Jo no podia suportar la idea de posar-me en una cadira, i en comptes d'això vaig acostar-me a la paret de vidre i vaig quedar-m'hi a tocar, mirant enfora. Just sota meu hi havia un roure, o potser era un faig, mai no conec del cert aquells arbres grossos caducifolis, segur que no era un om perquè són tots morts, sinó una cosa noble, en qualsevol cas, amb la verdor d'estiu de l'ample cobricel amb prou feines encara argentada pel gebre de la tardor. Els sostres dels cotxes brillaven amb ràbia. Una dona jove amb un vestit fosc s'allunyava amb pas viu per l'aparcament; fins i tot a aquella distància em va semblar que podia sentir com els talons li repicaven minúsculament a l'asfalt. Anna quedava pàl·lidament reflectida al vidre davant meu, asseguda amb l'esquena molt dreta a la cadira de metall en un perfil tres quarts, la pacient model, amb un genoll encreuat sobre l'altre i les mans unides descansant sobre la cuixa. El senyor Todd seia de costat al seu escriptori i fullejava els documents de la fitxa d'Anna; la cartolina rosa pàl·lid de la fitxa em va fer pensar en aquells primers matins tremolosos a l'escola després de les vacances d'estiu, la sensació dels llibres de text nous de trinca i l'ominosa olor de la tinta i els llapis amb punta. Com vaga la ment, fins i tot en la més concentrada de les ocasions.

Vaig tombar-me d'esquena al vidre, ara l'exterior s'havia fet intolerable.

El senyor Todd era un home robust, ni alt ni corpulent, però molt ample: un tenia sensació de quadratura. Cultivava un posat tranquil·litzadorament antiquat. Duia un

tern de *tweed* amb armilla i rellotge de butxaca, i sabates de cordons de color castany que el coronel Blunden hauria aprovat. Portava els cabells engominats a l'estil d'èpoques anteriors, pentinats enrere severament des del front, i duia bigoti, curt i eriçat, que li donava un aspecte obstinat. Vaig adonar-me amb un lleu esglai que malgrat aquests efectes calculadament venerables, no podia tenir gaire més de cinquanta anys. Des de quan els metges havien començat a ser més joves que jo? I anava escrivint, guanyant temps; jo no el culpava, hauria fet el mateix, en el seu lloc. Finalment va deixar el bolígraf, però encara era contrari a parlar, feia la franca sensació de no saber per on començar, ni com. Hi havia alguna cosa estudiada en aquesta vacil·lació, alguna cosa teatral. De nou, ho comprenc. Un metge ha de ser tan bon actor com metge. Anna es mogué impacient a la cadira.

—Bé, doctor —va dir Anna, amb la veu una mica massa forta i adoptant el to brillant i dur d'una d'aquelles estrelles del cinema dels anys quaranta—, és la sentència de mort, o em toca la vida?

La sala quedà en silenci. La seva sortida d'enginy, ben segur assajada, va caure plana. Vaig sentir l'impuls de córrer i alçar-la en braços, com un bomber, i endur-me-la físicament d'allà. No vaig bellugar-me. El senyor Todd va mirar-la amb un pànic atenuat, d'ulls de llebre, les celles surant a mig front.

—Ah, no la deixarem marxar encara, senyora Morden —va dir, ensenyant unes dents grosses i grises en un somriure espantós—. No, de cap manera.

Un altre batec de silenci seguí aquesta afirmació. Anna tenia les mans a la falda; va mirar-se-les, arrufant el front,

com si no les hagués vistes abans. El meu genoll dret va espantar-se i començà a tremolar.

El senyor Todd va llançar-se a una disquisició enèrgica, polida a causa de l'ús repetit, sobre tractaments prometedors, nous medicaments, l'enorme arsenal d'armes químiques que tenia a les seves ordres; podria haver estat parlant de pocions màgiques, la física de l'alquimista. Anna continuava arrufant el front mentre es contemplava les mans; no l'escoltava. Finalment l'home callà i es quedà assegut observant-la amb la mateixa expressió desesperada i leporina d'abans, respirant audiblement, amb els llavis tirats enrere en una mena de burla i aquelles dents tornades a exposar.

—Gràcies—va dir ella educadament, amb una veu que ara semblava que vingués des de molt lluny. Va fer que sí amb el cap per a ella mateixa—. Sí —encara més remotament—, gràcies.

Amb això, com si ho hagués assajat, el senyor Todd es clavà una ràpida plantofada als genolls amb els dos palmells plans i es posà dret d'un salt i gairebé ens va empènyer cap a la porta. Quan Anna hagué passat, el metge va tombar-se cap a mi i em dedicà un somriure descarnat, d'home a home, i l'encaixada, seca, enèrgica, contundent, que estic segur que reserva per als cònjuges en moments com aquest.

El passadís encatifat absorbia les nostres passes.

L'ascensor, prémer, baixar.

Vàrem sortir a la llum del dia com si sortíssim en un planeta nou, un en el qual no vivia ningú a banda de nosaltres.